

EMLÉKEZÉSEK A GRESHAM-KÖRRÉ 2.

WERTHEIMER KLÁRA¹ A GRESHAM-KÖRRŐL²

Hetente kétszer, hétfőn és pénteken jöttünk össze. 1938–1944-ig minden alkalommal jelen voltam. A Bajor Gizi akció vezetése³ révén kerültem velük kapcsolatba. (1. kép)

Rózsa Miklós alapította, a társaság tagjai: Oltványi Imre, Bernáth Aurél, Pátzay Pál, Szőnyi István, Egry József, Basch Andor, Szobotka Imre, Berény Róbert, Jobbágyi Gaiger, Diener-Dénes, Szilágyi Sándor, Hatvany Ferenc, Elekfy Jenő, Vilték (Vilt Tibor és felesége Schaár Erzsébet), Petrovics Elek, Ernst Endre, Genthon István, Vass Elemér, Hrabéczy Ernő, Márffy Ödön, Bornemissza Géza, Kmetty János, Farkas Zoltán, Ferenczy Béni és Noémi, Barcsay Jenő, Gegesi Kiss Pál, később Bartha László, Czóbel, ha Pesten volt, néha Fruchter Lajos, talán Fischer József is, Borsos és Domanovszky nem jártak, ritkán eljött Medgyessy.⁴

Az összejövetelek felszabadult hangulata, hogy szabadon beszélhettek egymással azokban a nehéz időkben, a közös ellenzéki állásfoglalásuk, és Nyugat felé (első-sorban Franciaország felé) való orientálódásuk; ezek kötötték talán össze ezt az erősen heterogén társaságot.

---

¹ Wertheimer Klára (1901?–1975) tisztviselő, műgyűjtő. Wertheimer Adolf (1868–1955) bankigazgató, a Magyar Zsidó Múzeum elnöke, az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat igazgatója, neves műgyűjtő leánya.

² A szöveg lelőhelye: MTA, BTK Művészettörténeti Intézet, Adattár, MDK-C-II-484/3 ill. 4. Az interjú része annak a sorozatnak, amit a Művészettörténeti Dokumentációs Központ 1966-ban készített az egykori Gresham-körösökkel (pl.: Genthon István, Elekfy Jenő, Szilágyi Sándor, Keresztury Dezső, Pátzay Pál). Kérdező: Takács József. Itt szeretnénk megköszönni Gulyás Borbála szíves segítségét. Közreadja és szerkesztette Markója Csilla (ELKH BTK MI).

³ Bajor Gizi (1893–1951), színésznő. 1914–1951 között a Nemzeti Színház tagja. „Az említett Bajor Gizi-akció abból állt, hogy ez a nagyszerű művész és nagyszívű ember, akinek baráti köre is hozzá méltó volt (Barát Irén igen közel állt hozzá, s Petrovics Elek és Hoffmann Edith tartoztak a művészeti tanácsadói közé), évről évre más-más képzőművészt szemeltek ki, akinek a műtermében az év vége felé egy csomó jólszituált polgár – művészeti érdeklődésű, művelt emberek – piknikféléket rendeztek, s az est folyamán kisorsolták a művész képeinek egy részét. Persze a legjobban ráutalt művészek nagy részének nem volt műterme vagy olyan lakása, ahol ezt rendezhették volna, s ilyenkor vagy valamelyik beérkezett művész engedte át a műtermét erre a célra, vagy – s ezek közé tartozott volna ez esetben Pista is – egy-egy művészől elhoztak a piknikre 1–2 képet, hogy részt vegyenek a sorsolásban, s ez azt jelentette, hogy karácsony előtt valami pénz állott a hához.” Dési Huber Istvánné: *Dési Huber István*. Budapest, 1964. 85–86.

⁴ A ki nem írt nevek feloldása: Jobbágyi Gaiger Miklós, Diener-Dénes Rudolf, Czóbel Béla, Borsos Miklós, Domanovszky Endre, Medgyessy Ferenc.

A legnagyobb barátságban a legszenvedélyesebb vitákat produkálták, kiabáltak, az asztalt verték, kiváltképp Rózsa jelenlétekor. Művészeti, politikai problémák kerültek szóba: irodalom, zene, „Józi bácsi” (Sztálin) stb. Ha egymást kritizáltak, rendszerint az éppen jelen nem lévőt boncolgatták; nemigen méltányolták egymás művészetét. A „nagyon moderneket” egyáltalán nem ismerték el. Ragyogó humoruk elvette a viták életét, néhány „bemondás” már szállóigévé vált, például: „Ez nem tény, ez faktum” (Egry), vagy Diener-Dénes megjegyzése, mikor Németország már a harmadik államot rohanta le: „Ha így folytatja ez a Hitler, még híresebb lesz, mint Renoir.”

Nagyon vigyáztak az exkluzivitásuk megőrzésére. Biai-Föglein⁵ egyszer megjelent hívás nélkül. Annyira jól érezte magát, hogy eljött másodszor is, akkor aztán áttettük székhelyünket egy időre az egyik szomszédos kávéházba.

Este kisebb vacsorázó társaságokra oszlottunk; én Viltékkel, Basch-sal és Vassal vacsoráztam általában együtt. A művészek állandó anyagi gondokkal küszködtek. Hatvany volt a leggazdagabb, de olyan fukar volt, hogy mindig a legolcsóbb ételeket kereste az étlapon – mindig birkapörköltet evett.

A Gresham-beli és családi összejöveteleken kívül Fruchternél és Szilágyinál is találkoztunk.

1944-ben, a németek bejövetelekor oszlott szét a társaság. Márc. 19-e vasárnapra esett, másnap Bernáthéknál gyűltünk össze, de a Vilt házaspár már nem jött be Budafokról, Viltné a HÉV-ről leszállították. Még egyszer találkoztunk nálam, azután teljesen szétszórt bennünket a háború. Szőnyi Zebegénybe ment, Egry Badacsonyba.

Viltné valahogy kiszabadítottuk a toloncházból, őt, a húgát, és az édesanyját Fischer bújtatta. Szilágyi Szőnyiné volt, Hatvany Czóbelnél, Hrabéczyék átköltöztek a lakásunkba.

Még történt néhány kísérlet – később – az összejövetelek felújítására, a Fészekben is volt néhány, azután ezek is megszűntek.

---

⁵ Biai-Föglein István.